

Fagplan Sparing og investering (AFR) V.2 2020

Innhold

: DEL 1 INFORMASJON OM FAGPLANEN

1. BAKGRUNN OG FORMÅL MED FAGPLANEN	4
Oversikt over kunnskapsprøver og innhold	5
Kartleggingstest	6
Kunnskapsnivåer	6

: DEL 2 EMNEOMRÅDER FOR FINANSIELLE RÅDGIVERE

EMNEOMRÅDE: PERSONLIG ØKONOMI	7
Oversikt og bakgrunn:	7
EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 1 (PØ1) (egen prøve)	8
Fagemne 1.1. Skatt for personkunder	8
Fagemne 1.2. Økonomisk planlegging	9
Fagemne 1.3. Arv, ekteskap, samboerskap og mindreårige	9
Fagemne 1.4. Ytelser ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død	11
EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 2 (PØ2)	12
Fagemne 1.1. Enkel skatteberegning og skattelegging av bolig, formue og arv/gaver	13
Fagemne 1.2. Likviditetsberegninger og kredittyper	14
Fagemne 1.3. Opphør av ekteskap og samboerskap, mindreåriges disposisjonsrett og regelbrudd	14
Fagemne 1.4. Pensjon	15
EMNEOMRÅDE 2: MAKROØKONOMI	17
Oversikt og bakgrunn	17
Fagemne 2.1. Innledning	17
Fagemne 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser	18
Fagemne 2.3. Kreditt - og valutamarkedet	19
Fagemne 2.4. Konjunkturteori	20
Fagemne 2.5. Inflasjon og pengepolitikk	21
EMNEOMRÅDE 3: FINANSMARKEDER	22
Oversikt og bakgrunn	22
Fagemne 3.1. Finansielle metoder	23
Fagemne 3.2. Aksje- og obligasjonsmarkedet	23
Fagemne 3.3. Kundens risikoholdning og mål for plasseringen	25
Fagemne 3.4. Risikoreduksjon og porteføljesammensetning	25
Fagemne 3.5. Opsjoner	26
Fagemne 3.6. Prinsipper for skatt på finansielle plasseringer	27
EMNEOMRÅDE 4: PRODUKTGRUPPER	28

Oversikt og bakgrunn	28
Fagemne 4.1 Banksparing	29
Fagemne 4.2 Verdipapirfond	29
Fagemne 4.3 Forsikringssparing	31
Fagemne 4.4 Strukturerte (sammensatte) produkter	33
Fagemne 4.5. Alternative plasseringer	33
5. EMNEOMRÅDE: REGELVERK FOR FINANSIELL RÅDGIVNING	35
Oversikt og bakgrunn	35
Fagemne 5.1. Rettslig ramme for finansiell rådgivning	35
Fagemne 5.2. Relevante og sentrale bestemmelser i lovverk	36

: DEL 1

INFORMASJON OM FAGPLANEN

1. BAKGRUNN OG FORMÅL MED FAGPLANEN

Autorisasjonsordningen for finansielle rådgivere (AFR) er en nasjonal autorisasjonsordning som fremmer og sikrer nødvendig kunnskap, holdninger og ferdigheter hos finansielle rådgivere. Målet er å styrke kvaliteten på finansiell rådgivning overfor kunder. At alle som arbeider innenfor feltet finansiell rådgivning har den nødvendige kompetanse og etterlever God skikk, er av avgjørende betydning for kundene. Det er imidlertid også viktig for den alminnelige tillit som finansnæringen er avhengig av og for næringens omdømme. En felles kompetansestandard og prøving i et kontrollert miljø bidrar til å gi ordningen legitimitet og troverdighet.

Med finansiell rådgivning forstås den personlige veiledning som finansforetakenes rådgivere gir, knyttet til plassering av kundenes finansielle formue. Ordningen er i første rekke rettet mot rådgivning av ikke-profesjonelle kunder i personmarkedet. Både finansielle rådgivere og de lederne som har faglig oppfølgingsansvar for rådgiverne skal autoriseres. Medarbeidere som arbeider med ren ekspedisjon (ordrefremidling), faller utenfor ordningen.

For å bli autorisert, må rådgiverne bestå tre kunnskapsprøver, en [simulert prøve](#) om etisk dilemmahåndtering og en [praktisk prøve](#). Det er også krav til minimum 6 måneders relevant yrkespraksis. Les mer om regelverket [her](#).

Kombinasjonen av prøveformene som benyttes skal tilfredsstillende kravet til en mest mulig helhetlig rådgiverkompetanse skissert i kompetansetrekanten med fagkompetanse, etisk kompetanse og kommunikasjonsferdigheter. Hensikten med kunnskapsprøvene som omhandles i denne fagplanen er å dokumentere fagkunnskap.

Figur: Kompetansetrekanten

Fagplanen for kunnskapsprøven gir kandidatene som skal ta prøven en oversikt over faginnhold, stoffomfang, beskrivelse av kunnskapskrav og kunnskapsnivå. Fagplanen er også et grunnlag for å utvikle relevant opplæringsopplegg.

Fagplanen er et dynamisk dokument. Hovedendringene vil skje hvert år i januar samtidig med fagplanen for kunnskapsoppdateringer. Fra publisering av endret fagplan vil det gå 3 måneder før kandidatene vil bli testet i nytt eller endret fagstoff. Siste versjon finnes alltid tilgjengelig på FinAut sine sider.

Oversikt over kunnskapsprøver og innhold

Fagplanen beskriver minimumskrav til generell fagkunnskap om plassering og investering som det forventes at kompetente rådgivere skal ha. Kunnskapsprøven for finansielle rådgivere består av fem emneområder. I tillegg må kandidaten gjennomføre en prøve i tverrgående emner med egen fagplan, samt personlig økonomi 1 som egen prøve. Fagplanen for personlig økonomi 1 er inkludert i denne fagplanen. Alle emneområdene i kunnskapsprøvene har spesifiserte fagemner og delemner med kunnskapskrav. I del 2 av fagplanen beskrives hvert emneområde for finansielle rådgivere nærmere.

1. Kunnskapsprøve i Tverrgående emner

- Egen kunnskapsprøve med 30 oppgaver
- Tidsbegrensning 45 minutter
- Egen fagplan med krav spesifisert
- Felles prøve, uansett ordning

2. Kunnskapsprøve i Personlig økonomi 1

- Egen kunnskapsprøve med 20 oppgaver
- Tidsbegrensning 30 minutter
- Beståttgrense 70 %
- Felles prøve mellom AFR, Kreditt og Personforsikring

3. Kunnskapsprøve AFR

Kunnskapsprøve AFR – har kreditt

- Egen kunnskapsprøve med 55 oppgaver
- Tidsbegrensning 90 minutter

Kunnskapsprøve AFR (med personlig økonomi 2 og makro)

- Egen kunnskapsprøve med 80 oppgaver
- Tidsbegrensning 140 minutter
- Beståttgrense 70 % og minimum 50 % på hvert emne

*1. Personlig økonomi 2

- Felles emne mellom AFR og Kreditt

15 oppgaver

*2. Makroøkonomi

- Felles emne mellom AFR og Kreditt

10 oppgaver

3. Finansmarkeder, metoder og portefølje	25 oppgaver
4. Produktgrupper	20 oppgaver
5. Regelverk for finansielle rådgivere	10 oppgaver

*Kandidater med autorisasjon i kreditt får tilpasset prøve med fritak for Personlig økonomi 2 og Makroøkonomi.

Kartleggingstest

Alle kandidater har tilgang til kartleggingstester for den prøven de skal gjennomføre. Kartleggingstestene har til sammen like mange oppgaver og har like lang tid som selve kunnskapsprøvene. Innholdet er ikke det samme, men representativt for innholdet i kunnskapsprøven. Hensikten med testen er å gi kandidaten en indikasjon på innhold, vanskelighetsgrad og tidsbruk i selve kunnskapsprøven. Videre er det nyttig for kandidaten å trene på flervalgsoppgaver som prøveform og bli kjent med brukergrensesnittet som benyttes på kunnskapsprøven.

Kunnskapsnivåer

Emner i kunnskapsprøven vil kreve ulike nivåer av kunnskapsbeherskelse:

- Nivåene beskriver hvilken kompleksitet oppgavene har innenfor de ulike kunnskapselementene som skal testes.
- Nivåene bygger på hverandre. Har man kunnskap på nivå 2, så har man også kunnskap på nivå 1.
- Delemner som skal testes på nivå 2, kan også ha oppgaver som er på nivå 1.
- Kunnskapsnivåer er spesifisert under hvert delemne i fagplanen.

Kunnskapsnivåer	Beskrivelse – noen stikkord
Gjengi fakta/vite at	<ul style="list-style-type: none"> • huske eller gjengi informasjon, fakta, begreper, definisjoner og prinsipper • vite at noe er som det er • kjenne til metoder, lover etc.
Forståelse	<ul style="list-style-type: none"> • forstå sammenhengen i en problemstilling eller forholdet mellom ulike størrelser eller begreper • forstå meningen eller hensikten med noe • omforme eller oversette informasjonen, ikke bare gjengi faktabasert kunnskap
Anvendelse	<ul style="list-style-type: none"> • finne ut hvilken metode eller prinsipp som kan brukes for å løse oppgaven. • identifisere en kjent situasjon/problem og bruke hensiktsmessig kunnskap eller metode • forutsi/anslå (eller resonnerer seg fram til) sannsynlige hendelser fra spesifiserte betingelser.

: DEL 2

EMNEOMRÅDER FOR FINANSIELLE RÅDGIVERE

EMNEOMRÅDE: PERSONLIG ØKONOMI

Oversikt og bakgrunn:

En ryddig privatøkonomi er for de fleste viktig for å kunne leve et godt liv. Sparing og plassering, kreditt og personforsikring er tett sammenvevd med privatøkonomien for mange. Disse produktområdene, som utgjør en viktig del av finansbedriftenes kjernevirksomhet, er det vanskelig å gi relevant informasjon, veiledning og rådgivning om, uten innsikt i emneområdet «personlig økonomi».

Interessen for personlig økonomi er økende i samfunnet av flere grunner: Mange kunder har gode inntekter og høy formue, om enn langt fra alle – noen har det trangt. I begge grupper er det kunder som har god styring på privatøkonomien, og kunder som konstant har økonomiske problemer. Behovet for privatøkonomisk rådgivning er uansett stort. Bedriftene har, med sine gode og relevante finansielle produkter, et godt utgangspunkt for å bistå kundene.

Innenfor emne personlig økonomi 1 vil rådgivere både gi informasjon, veiledning og råd, men i noen tilfeller kun være en kompetent samtalepartner. Hvor disse grensene går, vil variere med den enkelte finansbedrifts forretningsmodell, policy og kompetanse.

Det er uansett viktig at rådgiveren er tydelig på hvilken rolle den inntar, slik at kunden får riktige forventninger. Han eller hun kan da ved behov oppsøke spesialkompetanse utenfor finansbedriften på områder finansbedriften har avgrenset mot, typisk innenfor arv, familierett og krevende skattespørsmål.

Kunder flest vil ha berettigede forventninger om at finansbedriftene har gode kunnskaper om personlig økonomi generelt, og om aktuelle finansprodukter spesielt.

Personlig økonomi er delt inn i to deler; Personlig økonomi 1 som gjennomføres som egen prøve og personlig økonomi 2 som er inkludert i prøven for AFR og prøven for kreditt.

EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 1 (PØ1) (egen prøve)

Emneområdet «personlig økonomi 1» tar for seg typiske privatøkonomiske problemstillinger i ulike livsfaser, og består av fire fagemner:

- 1.1. Skatt for personkunder
- 1.2. Økonomisk planlegging
- 1.3. Arv, ekteskap, samboerskap og mindreårige
- 1.4. Ytelser ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 20

Emneområdet gjelder for: AFR, Kreditt og Personforsikring, og gjennomføres én gang som en egen prøve.

Fagemne 1.1. Skatt for personkunder

Beskrivelse:

Dette fagemnet omfatter kunnskap om sentrale begreper og sammenhenger i beskatningen av personkunder. Denne kunnskapen er viktig med tanke på å forstå kundens privatøkonomi, herunder å kunne kartlegge kundens likviditet og dermed også låne-, spare- og forsikringsevne.

Skatt behandles tidlig i fagplanen fordi dette i varierende omfang kommer inn i deler av de øvrige fagemnene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.1.1. Hovedprinsipper i skattesystemet</p> <p>Sentrale begreper og sammenhenger i beskatningen av privatpersoner</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal vite hva følgende begreper betyr, og forstå sammenhengen mellom dem:<ul style="list-style-type: none"> ○ Alminnelig inntekt og personinntekt. ○ Skatt på alminnelig inntekt, trygdeavgift og trinnskatt – og beregningsgrunnlagene for disse. ○ Marginalskatt, gjennomsnittsskatt, tabelltrekk og prosenttrekk. ○ Skattepliktig formue (nettoformue), formuesskatt og verdsetningsrabatt på primærbolig. • Kandidaten skal kjenne til og forstå hvordan utbetalinger fra private kapital- og renteforsikringer (herunder uførepensjon fra arbeidsgiver), samt ytelser fra folketrygden (NAV), som hovedregel beskattes.	<p>Fakta Forståelse</p>

Fagemne 1.2. Økonomisk planlegging

Beskrivelse:

Likviditet kan ofte påvirkes av kunden selv, men noe ligger utenfor kundens kontroll, enten det er forventede eller uforutsette livshendelser. Noen uforutsette livshendelser kan man tegne forsikring mot, så inntektssikring er et viktig rådgivningsområde!

Dette fagemnet omhandler kunnskap om husholdningsbudsjett som ledd i arbeidet med å bistå kunden med å få oversikt, styring og kontroll over privatøkonomien. Siden SIFO-budsjettet inngår som et sentralt normelement ved mange finansbedrifters beregning av kundenes likviditetsoverskudd, omhandles sentrale og konkrete kjennetegn ved dette budsjettet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.2.1. Budsjett <ul style="list-style-type: none"> Kandidaten skal forstå hensikten med budsjett for kunden og husholdninger. Kandidaten skal forstå prinsippene som SIFOs referansebudsjett bygger på, herunder oppbyggingen og skillet mellom individspesifikke og husholdningsspesifikke utgifter samt hvilke sentrale utgifter som faller utenfor referansebudsjettet.	Fakta Forståelse
1.2.2. Likviditetsstyring <ul style="list-style-type: none"> Kandidaten skal forstå hvilke faktorer som påvirker kundens disponible likviditet. Kandidaten skal kunne identifisere eventuelle tiltak som gir økt spare- og låneevne og økt overskudd til kjøp av forsikring.	Fakta Forståelse

Fagemne 1.3. Arv, ekteskap, samboerskap og mindreårige

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om fordeling av arv og forskudd på arv. Arvelater kan i større eller mindre grad styre arveoppgjøret gjennom testament, dog innenfor visse rammer. Arvelater kan gjøre ulike valg mens arvelater/giver lever, hvilket kan være økonomisk gunstig. Arveavgiften er opphevet fra og med 2014, men ulike alternativer kan ha skattemessige konsekvenser som bør vurderes. Ved å kjenne til sentrale regler om arv, arveforskudd og skatt vil kandidaten kunne gi kunden informasjon om aktuelle muligheter som kan gi gode løsninger. Hvorvidt gjenlevende kan eller bør sitte i uskifte, og konsekvensene av valget, står også sentralt – et mål med rådgivningen på området vil være å øke gjenlevendes kunnskap om ulike valgmuligheter.

Fagemnet omhandler også kunnskap om ektefellers råderett under ekteskapet, ansvaret for gjeld og finansbedrifters opplysningsplikt overfor en ektefelle. Ugifte samboere er en heterogen gruppe, og råderett og gjeldsansvar er sentralt også for samboere.

Bank- og forsikringsforhold i relasjon til mindreårige, verge og fylkesmannen er også en naturlig del av dette fagemnet. Det forekommer at sykdom eller ulykke rammer mindreårige med påfølgende forsikringsutbetalinger. I slike tilfeller er det viktig å kjenne til reglene for hvem som mottar slike utbetalinger og råderetten over midlene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.3.1. Arv etter lov og testament og forsikringsbegunstigelse</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kandidaten skal forstå hovedreglene om fordeling av arv etter lov, herunder om ektefelles og samboers arverettigheter. ● Kandidaten skal forstå de viktigste formkravene ved opprettelse av testament, testasjonsfriheten og de viktigste grensene for denne (ektefellers minste arv og livsarvingenes pliktdelsarv). ● Kandidaten skal forstå viktigheten av, og reglene om, utbetaling av personforsikringer, samt reglene om begunstigelse og forholdet til arveretten. ● Kandidaten skal kjenne til hovedreglene om hva som avgjør om en disposisjon er en livsdisposisjon eller dødsdisposisjon, og betydningen av denne grensen. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.2. Uskiftet bo og skifteoppgjøret</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kandidaten skal forstå med hvem, og med hva, gjenlevende ektefelle eller samboer kan sitte i uskifte med samt vilkårene for uskifte. Videre skal kandidaten forstå rammene for gjenlevende sin rådighet under uskiftet. Kandidaten skal også kjenne til hva som kan føre til opphør av uskifteboet og økonomiske virkninger av slikt opphør. ● Kandidaten skal kjenne til hovedforskjellene på privat og offentlig skifte. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.3. Ekteskap og samboerskap – råderett, gjeldsansvar og opplysningsplikt</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kandidaten skal forstå reglene om ektefellers råderett under ekteskapet og ansvar for gjeld. Videre skal kandidaten forstå innholdet i og rammene for finansbedriftens opplysningsplikt overfor ektefeller. ● Kandidaten skal forstå reglene om samboeres råderett under samlivet og ansvar for gjeld. 	<p>Fakta Forståelse</p>

<p>1.3.4. Forvaltning av finansielle eiendeler for mindreårige</p> <p>Kandidaten skal kjenne til hovedreglene for forvaltning av mindreåriges midler, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vergenes råderett og ansvarsfordelingen mellom vergene • Fylkesmannens forvaltningsplikt og rett til å styre ansvarsfordelingen mellom vergene • Råderett over forsikringsutbetalinger hvor mindreårige er sikret <p>Kandidaten skal kjenne til hvordan giver i gavebrev og testator i testament kan bestemme hvordan mindreåriges midler skal forvaltes.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
--	-----------------------------

Fagemne 1.4. Ytelser ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død

Beskrivelse:

Fagemnet omhandler hvilke ytelser man får fra det offentlige og private ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død. Videre spesifiserer fagemnet hvilke vilkår som må være oppfylt for å motta de forskjellige ytelsene, og hva ytelsen utgjør.

Kunnskap om ovennevnte ytelser er viktig av flere grunner; det kaster lys over mulig betjeningsevne i fremtiden, behovet for personforsikringer og for egen sparing i yrkesaktiv alder.

I tillegg tar fagemnet for seg kunnskap om forsikringsordninger gjennom arbeidsgiver og fagforening. Slik kunnskap er viktig for å kunne gi råd om hvilke private forsikringer kunden kan ha behov for.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.4.1. Arbeidsledighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal kjenne til hovedreglene for utbetaling av dagpenger fra folketrygden. • Kandidaten skal kjenne til muligheten for å tegne forsikring som sikrer inntekt ved arbeidsledighet. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.4.2. Sykdom og uførhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal forstå hvem som har rett på sykepenger fra folketrygden, hva ytelsen utgjør og hvor lenge den utbetales. • Kandidaten skal vite hvem som har rett på arbeidsavklaringspenger (AAP), formålet med AAP, hva ytelsen utgjør og hvor lenge den utbetales. • Kandidaten skal forstå hovedprinsippene for beregning av uføretrygd fra folketrygden, både for personer som har hatt og ikke hatt lønnsinntekt, herunder reglene for unge uføre. Kandidaten skal vite hvem som har rett på 	<p>Fakta Forståelse</p>

<p>uføretrygd, formålet med uføretrygd, hva ytelsen utgjør og hvor lenge den utbetales. Kandidaten skal videre kjenne til hovedreglene om barnetillegg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal forstå hovedprinsippene for beregning av uførepensjon fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for ansatte i offentlig sektor. • Kandidaten skal vite at arbeidsgiver ikke er pålagt å tilby uførepensjon til ansatte i privat sektor, og at det er store forskjeller mellom ordningene som tilbys. • Kandidaten skal kjenne til hva lovpålagt yrkesskadeforsikring gjennom arbeidsgiver omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at ansatte kan ha utvidet personalforsikring gjennom arbeidsgiver som gjelder på fritiden, og hva en slik forsikring kan omfatte. • Kandidaten skal kjenne til at ulike fagforeninger og interesseorganisasjoner tilbyr forsikringer til sine medlemmer. • Kandidaten skal kjenne til private forsikringsordninger som supplerer ytelsene fra folketrygden og arbeidsgiver ved sykdom og uførhet. 	
<p>1.4.3. Død (ytelser til etterlatte)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal vite at etterlatteytelsene fra folketrygden er behovsprøvd og begrensede. • Kandidaten skal kjenne til at ansatte i stat og kommune har tariffestet gruppelivsforsikring gjennom arbeidsgiver, og hva ordningene omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at ansatte i privat sektor kan ha gruppelivsforsikring eller dødsfallsforsikring som en del av personalforsikringen, og hva disse ordningene typisk omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at ulike fagforeninger og interesseorganisasjoner tilbyr gruppelivs-/dødsfallsforsikringer til sine medlemmer. • Kandidaten skal kjenne til individuelle forsikringsordninger som supplerer eventuelle ytelser fra folketrygden og arbeidsgiver. 	<p>Fakta Forståelse</p>

EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 2 (PØ2)

Emneområdet personlig økonomi 2 er en fordypning i fagemnene fra personlig økonomi 1 og utvidelse med fagemne pensjon.

Personlig økonomi 2 består av fire fagemner:

1.1. Enkel skatteberegning og skattelegging av bolig, formue og arv/gaver

1.2. Likviditetsberegninger og kredittyper

1.3. Opphør av ekteskap og samboerskap, mindreåriges disposisjonsrett og regelbrudd

1.4. Pensjon

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 15

Emneområdet gjelder for: AFR og Kreditt

Fagemne 1.1. Enkel skatteberegning og skattelegging av bolig, formue og arv/gaver

Beskrivelse:

Å kunne utføre enkle skatteberegninger basert på oppgitt beløp for lønn og ulik type pensjonsinntekt er nyttig for å kunne rådgi kunden om skatt. Skattefri leieinntekt fra egen bolig kan være en viktig inntektskilde - spørsmålet er under hvilke vilkår leieinntekter er skattefrie. Vilkår for skattefrihet er sentralt også i forbindelse med salg av bolig og hytte. Formuesskatt vektlegges ofte ved finansielle investeringer, og det er viktig å ha god kjennskap til hvordan systemet fungerer, herunder hvordan formuesskattegrunnlaget er for sentrale eiendeler.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.1. Enkel skatteberegning Kandidaten skal kunne utføre enkle skatteberegninger basert på oppgitt beløp for lønn og ulik type pensjonsinntekt.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.1.2. Skattelegging Kandidaten skal forstå hovedreglene for skattelegging av ektefeller, samboere og barn.	Fakta Forståelse
1.1.3. Skatt ved utleie og salg av primær-, sekundær- og fritidsbolig Kandidaten skal forstå reglene om skatt ved utleie og salg av primærbolig, sekundærbolig og fritidseiendom.	Fakta Forståelse
1.1.4. Formuesskatt Kandidaten skal forstå reglene om verdsettelse av formue og gjeldsfradrag, og kunne foreta enkle formuesskatteberegninger, også ved rabatterte formuesobjekter og redusert gjeldsfradrag.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.1.5. Skatt ved videresalg av arv, arveforskudd og gave Kandidaten skal forstå, og kunne fortelle kunden om skattemessige konsekvenser ved salg av primærbolig, sekundærbolig, fritidsbolig, aksjer og verdipapirfond mottatt ved arv, forskudd på arv eller gave.	Fakta Forståelse

Fagemne 1.2. Likviditetsberegninger og kredittyper

Beskrivelse:

Kundens løpende disponible midler – overskuddslikviditet – består av inntekt fratrukket skatt, faste utgifter og variable utgifter. I tillegg kan kunden ha annen likviditet tilgjengelig i form av oppsparte midler og ubenyttet kreditt. Overskuddslikviditeten avgjør spare- og låneevnen og hvor mye som kan gå til forbruk og forsikring.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.2.1. Likviditetsberegninger Kandidaten skal kunne foreta beregninger som viser disponibel likviditet etter skatt, faste og variable utgifter	Fakta Forståelse Anvendelse
1.2.2. Ulike kredittyper, avdrag og sparing Kandidaten skal forstå hovedforskjellen mellom ulike kredittyper (serie-, annuitets- og rammekreditt), herunder hvordan det påvirker likviditeten, og kunne se sammenhengen mellom avdragsbetaling og annen sparing.	Fakta Forståelse Anvendelse

Fagemne 1.3. Opphør av ekteskap og samboerskap, mindreåriges disposisjonsrett og regelbrudd

Beskrivelse:

Sentralt er den økonomiske delingen ved opphør av ekteskapet, med likedeling, skjevdeling og særeie. Ektepakt kan brukes bl.a. til å styre delingsoppgjøret, både ved eventuell skilsmisse og ved den enes død. I sistnevnte tilfelle står også testament og forsikring sentralt. Ugifte samboere er en heterogen gruppe, og råderett, gjeldsansvar og hvem som beholder hva ved opphør, er sentralt også for denne gruppen. En rådgiver bør kunne sette ugifte samboere på sporet av samboeravtale, forsikring og testament – selv om visse samboere nå har fått en begrenset arverett og uskifterett.

Fokus rettes også mot hovedreglene om mindreåriges rettslige disposisjonsevne knyttet til finansielle forhold og konsekvenser av regelbrudd.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.3.1. Økonomiske virkninger av opphør av ekteskap og betydningen av ektepakt <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal kunne angi løsning på et relativt enkelt økonomisk delingsoppgjør (felleseieskifte), inkl. anvende reglene om likedeling, skjevdeling, gjeldsfradrag og særeie og enkle avtaler gjort i ektepakt. • Kandidaten skal kjenne til hovedreglene om retten til opparbeidede pensjonsrettigheter og reglene om vederlagskrav. • Kandidaten skal ha kjennskap til hovedreglene om retten til de enkelte eiendeler, særlig boligen.	Fakta Forståelse Anvendelse

<p>1.3.2. Økonomiske virkninger av opphør av samboerskap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal forstå betydningen av og peke på sentrale elementer i en samboeravtale. • Kandidaten skal kunne vise økonomiske virkninger ved opphør av samboerskapet, herunder om hva som skjer med bolig i sameie, forholdet til husstandsfellesskapsloven, eventuell rett på vederlagskrav og dokumentavgiftsreglene. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.3. Mindreåriges disposisjonsrett og konsekvens av regelbrudd</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal kjenne til hovedreglene om mindreåriges rettslige disposisjonsevne knyttet til finansielle forhold og konsekvenser av regelbrudd. 	<p>Fakta</p>

Fagemne 1.4. Pensjon

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om sentrale pensjonsytelser, som er et viktig grunnlag for å kunne vurdere kundens fremtidige økonomi. Sentralt i fagemnet er hovedelementene i de ulike pensjonsordningene, og hvordan størrelsen på samlet pensjon blant annet henger sammen med lønnsnivå, tilknytning til ulike pensjonsordninger og antall år i arbeid. Sammenheng og samordning mellom ytelsene står også sentralt. Temaet er komplisert, med mange spesialtilfeller. Dette nødvendiggjør bruk av illustrerende eksempler på et overordnet nivå, der det er hovedprinsippene som kommer frem.

Fagemnet omfatter også hovedreglene for privat pensjonssparing.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.4.1. Alderspensjon fra folketrygden</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hovedprinsippene for beregning av alderspensjon fra folketrygden.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.4.2. Pensjon fra arbeidsgiver</p> <p>Kandidaten skal kjenne til hovedvilkår for å få alderspensjon fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP), og hvilket inntektsnivå ytelsene ligger på under ulike, normale forutsetninger. Videre skal kandidaten forstå vilkårene for offentlig Avtalefestet pensjon (AFP), samt nivået på og varigheten av ytelsen.</p> <p>Kandidaten skal kjenne til hvem som kan og må ha (obligatorisk) tjenstepensjon, krav til alder, stillingsbrøk og eventuelt til lønnsnivå og type lønn (fast vs. variabel).</p>	<p>Fakta Forståelse</p>

Kandidaten skal kjenne til reglene for innbetaling av innskuddspensjon (minimums- og maksimumssatser), hva som skjer ved bytte av arbeidsgiver (pensjonskapitalbevis), ved uførhet og dødsfall, regler for uttak av pensjon og hva som påvirker pensjonens størrelse.

Kandidaten skal ha oversikt over ytelsespensjon, herunder prinsippene for opptjening, hva som skjer ved bytte av arbeidsgiver (fripolise), ved uførhet, ved dødsfall, regler for uttak av pensjon og hva som påvirker pensjonens størrelse.

Kandidaten skal ha oversikt over hovedtrekkene ved hybridpensjon.

Kandidaten skal ha oversikt over vilkårene for privat AFP, hvordan AFP i hovedsak beregnes, nivået på ytelsen og hvor lenge AFP utbetales.

1.4.3. Individuelle pensjonsordninger

Kandidaten skal kjenne til IPS – individuell pensjonssparing – og andre måter å spare til pensjon på.

Fakta
Forståelse

EMNEOMRÅDE 2: MAKROØKONOMI

Oversikt og bakgrunn

Makroøkonomi dreier seg om hvordan økonomien som helhet fungerer og gir innsikt i overordnede rammebetingelser for både husholdninger og bedrifter. Faget søker å forklare hva som påvirker størrelser som samlet produksjon, samlede realinvesteringer, samlet forbruk, samlet arbeidsledighet, samlet lønnsvekst, det gjennomsnittlige prisnivå, rentenivå, landets konkurransevne overfor utlandet osv. Videre legges de vekt på hvordan økonomiske politikk, spesielt penge- og finanspolitikken, påvirker ulike makroøkonomiske størrelser.

Kundene påvirkes av makroøkonomiske forhold på en rekke ulike måter: sannsynligheten for å bli arbeidsledig, lønnsutvikling, lønnsomheten i bedrifter, eiendomspriser, aksjekurser, valutakurser, rentenivå etc. For at rådgiver skal være en kompetent samtalepartner, er det derfor viktig at rådgiver har kunnskap om både makroøkonomiske begreper og sentrale sammenhenger mellom makroøkonomiske variabler. Ikke minst er det viktig å kjenne til hvilke målsettinger man har for den økonomiske politikken, hvilke virkemidler myndighetene har til rådighet og hvordan endringer i disse virkemidlene faktisk vil kunne tenkes å påvirke utviklingen. Herunder er det viktig at rådgiver kjenner det pengepolitiske system i og med at renten påvirker en rekke sentrale størrelser i det økonomiske liv og derigjennom kundens økonomi.

Kravet er at rådgiveren skal ha god kompetanse innen økonomisk politikk slik at de i kundesamtaler med personkunder er kunnskapsrike samtalepartnere.

Makroøkonomi består av fem fagemner:

- 2.1. Innledning
- 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser
- 2.3. Kreditt - og valutamarkedet
- 2.4. Konjunkturteori
- 2.5. Inflasjon og pengepolitikk

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 10

Emneområdet gjelder for: AFR og Kreditt

Fagemne 2.1. Innledning

Beskrivelse:

Denne delen gir en innføring i hvilke problemstillinger makroøkonomifaget fokuserer på, herunder mål, virkemidler og arbeidsdeling innen makroøkonomisk politikk. Videre fokuseres det på skillet mellom realobjekter og finansobjekter, kortsiktige og langsiktige problemstillinger, herunder noen korte kommentarer til sentrale drivkrefter bak langsiktig økonomisk vekst – hva som skaper kortsiktige variasjoner i aktivitetsnivå tar vi grundigere under fagområdet 2.4. Det finnes flere sentrale makroøkonomiske datakilder som gir nyttig

informasjon for finansielle rådgivere. Blant annet bør kandidater kjenne til de pengepolitiske strategirapportene til Norges Bank.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.1.1. Realøkonomi og pengeøkonomi</p> <p>Kandidaten skal forstå forskjellen mellom realobjekter og finansobjekter.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.1.2. Kort og lang sikt</p> <p>Kandidaten skal kunne skille mellom kortsiktige og langsiktige sammenhenger for sentrale størrelser.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.1.3. Mål og virkemidler i stabiliseringspolitikken</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi mål og virkemidler i stabiliseringspolitikken, herunder handlingsregelen samt ansvarsfordelingen mellom regjering og sentralbank.</p>	Fakta
<p>2.1.4. Årsaker til langsiktig økonomisk vekst</p> <p>Kandidaten skal kjenne til sentrale årsaker til langsiktig økonomisk vekst.</p>	Fakta
<p>2.1.5. Sentrale datakilder</p> <p>Kandidaten skal kjenne til noen sentrale makroøkonomiske datakilder. Blant annet at Norges Bank lager en pengepolitisk strategirapport fire ganger i året, hvor det også er en egen del om Finansiell Stabilitet.</p>	Fakta

Fagemne 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler innholdet i sentrale makroøkonomiske størrelser. Videre rettes oppmerksomheten mot noen av de mest sentrale sammenhenger som vi finner igjen i nasjonalregnskapet. Dette er viktig grunnlagsmateriale for å forstå de mer teoretiske sammenhengene som kommer i de påfølgende emneområdene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.2.1. Nasjonalregnskap – sentrale begreper</p> <p>Kandidaten skal forstå hva som menes med BNP og NNP, realligningen, nettoeksport, driftsbalanse, disponibel inntekt og sparing.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.2.2. Hvordan ledighet måles</p>	Fakta

Kandidaten skal kunne gjengi hvordan arbeidsledighet måles.	
2.2.3. Inflasjon	Fakta
Kandidaten skal kunne gjengi hva inflasjon og deflasjon er og hvordan disse måles.	
2.2.4. Nominelle kontra reelle størrelser	Fakta
Kandidaten skal forstå forskjellen mellom nominelle og reelle variable for følgende størrelser: BNP, lønn, renter, valuta.	Forståelse

Fagemne 2.3. Kreditt - og valutamarkedet

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om rentedannelse og hva som påvirker valutakurser. Renten påvirker kunden gjennom flere kanaler, herunder aktivpriser. Det er viktig at rådgiver både har kjennskap til sentrale rentebegreper og koblingen mellom disse. Kunnskap om hva som påvirker valutakurser står sentralt for å kunne formidle risikobildet overfor kunden.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.3.1. Penge- og kredittmarkedet	
Kandidaten skal forstå rentedannelsen i pengemarkedet og kunne gjengi sentrale rentebegreper som styringsrente, pengemarkedsrente og markedsrente og forstå sammenhengen mellom disse, samt hva som menes med likviditetspolitikk og pengemultiplikator. Kandidaten skal kunne gjengi faktorer som påvirker de langsiktige rentene og hva som menes med terminrente og rentekurven. Videre skal kandidaten kunne gjengi forskjellen mellom fast og flytende rente og kjenne til faktorer som påvirker disse.	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå at noen land velger å holde negative innskuddsrenter. Hvorfor de gjør det, og ulike utfordringer det kan medføre.	
2.3.2. Valutamarkedet	
Kandidaten skal forstå hvordan valutakurser bestemmes gjennom samspillet mellom tilbud og etterspørsel. Kandidaten skal kunne gjengi hovedtrekkene ved ulike valutakurssystemer: monetær union, fast og flytende kurs. Kandidaten skal forstå hva som menes med kjøpekraftsparitet (hovedinnholdet – ikke detaljene i teorien, heller ikke forskjellen mellom absolutt og relativ KKP). Kandidaten skal kunne gjengi forskjellen på spotkurs og terminkurs og forstå hva som menes med dekket renteparitet.	Fakta Forståelse

Fagemne 2.4. Konjunkturteori

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om kortsiktige variasjoner i den økonomiske aktivitet. Aktivitetsnivået påvirker de økonomiske rammebetingelser for husholdninger og bedrifter og vil legge føringer på hvilke disposisjoner disse bør gjøre/ikke bør gjøre i en konkret konjunktursituasjon. Som rådgiver er det derfor viktig å ha kunnskap om de generelle makroøkonomiske rammebetingelsene og mulige virkninger av penge- og finanspolitikken.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.4.1. Sentrale konjunkturbegreper Kandidaten skal kunne gjengi hva som menes med sentrale begreper som: Normalt BNP, trendkurve, trendvekst, produksjonsgap, høykonjunktur, lavkonjunktur, oppgangskonjunktur og nedgangskonjunktur.	Fakta
2.4.2. Konjunkturindikatorer - med vekt på ledende indikatorer Kandidaten skal kunne gjengi hva som menes med konjunkturindikatorer, med vekt på ledende indikatorer.	Fakta
2.4.3. Aggregert etterspørsel – litt om driverne bak etterspørselskomponentene Kandidaten skal forstå hva som påvirker de ulike etterspørselskomponentene som privat konsum, private realinvesteringer, offentlige utgifter og nettoeksport.	Fakta Forståelse
2.4.4. Åpen økonomi, situasjon med mye ledig kapasitet Kandidaten skal forstå hvordan finans- og pengepolitikken kan virke i en åpen økonomi med <u>mye ledig kapasitet</u> , faste priser og flytende valutakurs.	Fakta Forståelse
2.4.5. Åpen økonomi, situasjon med lite ledig kapasitet Kandidaten skal forstå hvordan finanspolitikken kan virke i en åpen økonomi med <u>lite ledig kapasitet</u> under henholdsvis inflasjonsmål og fast/felles valutakurs.	Fakta Forståelse
2.4.6. Automatisk stabilisering Kandidaten skal vite hva som menes med automatisk stabilisering.	Fakta Forståelse
2.4.7. Statens budsjettbalanse og langsiktige effekter av underskuddbudsjettering Kandidaten skal forstå konsekvenser av underskuddsbudsjettering på lang sikt, gjeldsproblemer og eldrebølge.	Fakta Forståelse

Fagemne 2.5. Inflasjon og pengepolitikk

Beskrivelse:

Dette fagemnet går nærmere inn på pengepolitikken i Norge. Pengepolitikken, gjennom fastsetting av styringsrenten, har betydning for aktivitetsnivå, eiendomspriser, aksjekurser, valutakurser med mer og vil derfor ha vesentlig betydning for både husholdninger og bedrifter. Som rådgiver er det derfor viktig å forstå hvilke hensyn som legges til grunn for sentralbankens rentesetting og forstå hvordan endringer i renten påvirker sentrale makroøkonomiske variable, og den samlede finansielle stabilitet i samfunnet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.5.1. Inflasjon/deflasjon</p> <p>Kandidaten skal forstå hvorfor inflasjon/deflasjon er et problem. Et rentenivå etter skatt som er lavere enn inflasjonen leder til tapt kjøpekraft for de sparte midler. Kandidaten skal videre kjenne til årsakene bak inflasjon/deflasjon (det kreves ikke kunnskap om kvantitetsligningen – kun en intuitiv forståelse at sammenhengen mellom pengemengde og inflasjon). Kandidaten skal kunne gjengi virkemidler for å påvirke inflasjonen. Av pengepolitiske virkemidler skal kandidaten kjenne til styringsrenten og ulike former for balansepolitikk og valutaintervensjoner, samt virkningen av disse på kort og lang sikt.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.5.2. Pengepolitikk: mål, virkemidler og effekter</p> <p>Kandidaten må kjenne til avveiningene mellom stabilitet i inflasjon og produksjon under inflasjonsstyring samt hensynet til finansiell stabilitet. Kandidaten må forstå hva slags bekymringer myndighetene gjør seg for den finansielle stabilitet når husholdningenes gjeldsvekst og boligpriser øker for mye. Kandidaten skal videre forstå sammenhengen mellom rente og inflasjon; valutakurskanalen, forventningskanalen og etterspørselskanalen.</p>	Fakta Forståelse

EMNEOMRÅDE 3: FINANSMARKEDER

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet er grunnleggende for rådgivere innen plassering. Dette emneområdet fokuserer overordnet på hvordan det er mulig å oppnå meravkastning i forhold til risikofrie investeringsalternativer gjennom å ta risiko, og få betalt for risikoen gjennom en mulig risikopremie. Emneområdet inneholder derfor beregninger av avkastning på produkter, og fokuserer i tillegg hvordan risiko kan kvantifiseres (herunder standardavvik og normalfordeling). I rådgivningen er det viktig at både kunde og rådgiver skjønner at muligheten for meravkastning har sin motvekt i "nedoversvingninger", og at det er viktig for kundene å finne skjæringspunktet mellom frykt og grådighet. I denne forbindelse er det viktig at rådgiverne kan gjøre rede for finansfaglige emner som har relevans for plassering av kundens finansformue på en slik måte at kunden selv kan gjøre begrunnede valg.

Aksje- og renteprodukter er de vanligste byggeklossene innen plasseringsløsninger, og det er derfor viktig at rådgiverne kjenner godt til hvordan aksje- og rentemarkedet fungerer og hva som er trusler (risiko) og muligheter (meravkastning), samt kunne kvantifisere sannsynlige svingninger.

Mange finansaktører bruker standardløsninger (modellporteføljer) som i stor grad baseres på porteføljeteori. Det er derfor viktig for rådgivere å forstå sammenhengene og forutsetningene for at én løsning vurderes bedre enn en annen – uten å gjøre selve beregningene som legges til grunn, og at en er i stand til å fremme forslag til løsninger på en slik måte at kunden har forutsetninger til å forstå konsekvensene av den løsningen som velges.

Mange investorer har et skattemotiv i sparingen, og det er derfor også viktig at gjeldende skatteregler er kjent.

Rådgivere skal ha kjennskap til og kunne forklare kundene hva en opsjon er og hvilke muligheter den gir, for eksempel som en del av et strukturert (sammensatt) produkt.

Finansmarkeder består av seks fagemner:

- 3.1. Finansielle metoder – effektiv og nominell rente, internrente og nåverdi
- 3.2. Aksje- og obligasjonsmarkedet
- 3.3. Kundens risikoholdning og mål for plasseringen
- 3.4. Risikoreduksjon og porteføljesammensetning
- 3.5. Opsjoner – egenskaper og begreper
- 3.6. Prinsipper for skatt på finansielle instrumenter

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 25

Emneområdet gjelder for: AFR

Fagemne 3.1. Finansielle metoder

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler begreper om og selve beregningene av avkastning, samt grunnlaget for beregninger av verdier i aksje- og obligasjonsmarkedet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.1.1. Nominell og effektiv rente Kandidaten skal kunne gjengi hva nominell og effektiv rente er, og forstå sammenhenger som angår nominell og effektiv rente. Kandidaten skal videre kunne beregne og anslå nominelle og effektive renter, blant annet påløpt rente og effektiv årlig avkastning.	Fakta Forståelse Anvendelse
3.1.2. Intern rente Kandidaten skal kunne gjengi hva internrente er, forstå sammenhenger som angår internrente og kunne anslå størrelsen.	Fakta Forståelse Anvendelse
3.1.3. Nåverdi Kandidaten skal forstå betydningen av nåverdiberegningen (kursgrunnlaget) og hva som påvirker størrelsen på nåverdien og videre kunne beregne nåverdi.	Fakta Forståelse Anvendelse

Fagemne 3.2. Aksje- og obligasjonsmarkedet

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler aksje- og obligasjonsmarkedet. Kunnskap om verdivurderinger og prising av aksjer og obligasjoner er sentralt for å oppnå trygghet i rådgivningen, og evnen til å beskrive både oppside og nedside (risiko) for kunden. Rådgiverne skal også kjenne til betydningen av effisiente markeder når verdipapirer prises.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
A. Aksjer	
3.2.1. Forskjellen mellom gjeld og egenkapital Kandidaten skal vite forskjellen mellom gjeld og egenkapital, og videre kunne gjengi ulike egenskaper ved disse. Blant annet skal man vite hvilken stilling aksjonærer har i boet ved eventuell konkurs. Videre skal kandidaten forstå sammenhengen mellom gjeldsgrad og risiko ved en plassering.	Fakta Forståelse
3.2.2. Karakteristiske egenskaper ved en aksje	Fakta

Kandidaten skal kunne gjengi karakteristiske egenskaper ved en aksje. Blant annet aksjonærs plikter i aksjeselskap, hva som menes med førstehåndsmarked og annenhåndsmarked, samt former for avkastning.	
3.2.3. Prising av aksjer – kontantstrøm og neddiskontering	Fakta Forståelse Anvendelse
Kandidaten skal forstå prissetting av aksjer ut fra kontantstrøm og diskonteringsfaktor. Kandidaten skal videre kunne anslå aksjekurser, for eksempel kontantstrøm i nåtid ut fra forventet fremtidig aksjekurs, utbytteutbetaling og avkastningskrav.	
3.2.4. Nøkkeltall for prissetting av aksjer	Fakta Forståelse Anvendelse
Kandidaten skal ha kjennskap til og forstå nøkkeltall for prissetting av aksjer. Kandidaten skal forstå betydningen av begrepene Price/Earning (P/E) og Price/Book (P/B), og videre kunne anslå P/E og P/B basert på oppgitte verdier.	
B. Obligasjoner	
3.2.5. Karakteristiske egenskaper ved en obligasjon	Fakta
Kandidaten skal kunne gjengi karakteristiske egenskaper ved en obligasjon, blant annet pålydende, minimums løpetid, risiko, kurs og rente.	
3.2.6. Prising av obligasjoner – kontantstrøm og neddiskontering	Fakta Forståelse Anvendelse
Kandidaten skal kunne beregne prissetting av obligasjoner ut fra kontantstrøm og diskonteringsfaktor.	
3.2.7. Rentekurver	Fakta Forståelse Anvendelse
Kandidaten skal vite hva en rentekurve er og forstå implikasjoner av rentekurvens helning, herunder forstå markedsforventningene (den implisitte renten).	
3.2.8. Risikoelementer som påvirker verdien på rentepapirer	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå betydningen av ulike risikoelementer som påvirker verdien på ulike rentepapirer (endring i effektiv rente, kredittrisiko (inklusive rating) og likviditetsrisiko).	
C. Effisiente markeder	
3.2.9. Markedseffisiens - betydning av effisiente markeder	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå hva det betyr at et marked er effisient, samt kjenne til de ulike formene for effisiens.	

Fagemne 3.3. Kundens risikoholdning og mål for plasseringen

Beskrivelse:

Dette fagemnet setter kunden i fokus, og tar for seg kundens holdning til risiko og mål for plasseringen, herunder tidshorisont og likviditet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.3.1. Betydning av tidsperspektiv Kandidaten skal forstå den effekten lang tidshorisont har for risikovurdering ved plassering av midler.	Fakta Forståelse
3.3.2. Betydningen av kundens holdning til risiko Kandidaten skal kunne forstå kundenes ulike risikopreferanser, hvilke avkastningskrav kundene har for å være villig til å påta seg risiko, samt hvordan dette vil påvirke portefølje- og produktsammensetningen som kan være aktuell for den enkelte kunde.	Fakta Forståelse Anvendelse
3.3.3. Betydningen av likviditet Kandidaten skal forstå viktigheten av likviditetsaspektet ved valg av produktløsninger.	Fakta Forståelse

Fagemne 3.4. Risikoreduksjon og porteføljesammensetning

Beskrivelse:

Kundene er villige til å ta større eller mindre grad av risiko, men felles for alle rasjonelle kunder er at de vil forlange en risikopremie dersom de skal ta risiko. Måling og kvantifisering av risiko er sentralt i rådgivningen og ved sammenligning av produkter. Rådgiverne må derfor ha kunnskap om standardavvik, normalfordeling og sannsynlighet for ulike avkastningsutfall (konfidensintervall).

Rådgiverne må også ha forståelse for hvordan det er mulig å redusere risiko ved sammensetning av porteføljer, samt hvilke mekanismer som spiller inn når en beregner optimale løsninger. Dette gjelder både når det kun foreligger risikofylte alternativer (det effisiente settet) og når det finnes et risikofritt alternativ (kapitalmarkedslinjen).

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.4.1. Risikomåling: normalfordeling, standardavvik og konfidensintervall Kandidaten skal vite hva relativ risiko er, forstå betydningen av standardavvik og hva de betyr for forventet avkastning. Videre skal man kjenne til normalfordeling, samt hva konfidensintervall er og hvordan det kan benyttes i vurdering av forventet avkastning.	Fakta Forståelse

<p>3.4.2. Samvariasjon (korrelasjon)</p> <p>Kandidaten skal forstå effektene av samvariasjon (korrelasjon) og hvorfor samvariasjon er viktig ved sammensetning av produktløsninger. Videre skal kandidaten forstå hva diversifisering har å si for forventet avkastning og risiko på porteføljer, og kunne anslå og anvende standardavvik på ulike løsninger basert på oppgitte verdier.</p>	<p>Fakta Forståelse Anvendelse</p>
<p>3.4.3. Risikospredning og optimale porteføljer</p> <p>Kandidaten skal forstå hva porteføljeteori er og hvorfor dette er viktig i et kundeperspektiv, og hvordan porteføljer kan settes sammen av risikofrie og risikofylte plasseringer. Videre skal kandidaten kunne anslå og anvende risikospredning basert på informasjon om samvariasjon mellom produkter.</p> <p>Kandidaten skal forstå hvilke vurderinger kunden bør gjøre for å velge nedbetaling av lån eller plassere i rente- og aksjemarkedet.</p> <p>Kandidaten skal forstå forskjellen mellom systematisk (markedsrisiko) og usystematisk risiko (selskapsrisiko), og effekten av diversifisering. Videre skal kandidaten forstå hva en effisient portefølje er. Kandidaten skal forstå hva kapitalmarkedslinjen er og forstå ulike tilpasninger langs kapitalmarkedslinjen.</p> <p>Kandidaten skal også kunne anslå og resonnerer seg fram til standardavviket og avkastning for en markedsportefølje. Kandidaten skal kunne beregne (anvende) forventet avkastning på enkle investeringsstrukturer (for eksempel en portefølje av renter og aksjer).</p>	<p>Fakta Forståelse Anvendelse</p>

Fagemne 3.5. Opsjoner

Beskrivelse:

Opsjoner er – sammen med en fastrenteplassering – sentralt ved konstruksjon av strukturerte (sammensatte) produkter. Rådgiverne må derfor forstå oppside og nedside på ulike opsjoner, samt forskjellen på opsjoner og terminkontrakter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>3.5.1. Grunntrekk ved opsjoner</p> <p>Kandidaten skal forstå at opsjoner er en rett, men ingen plikt til å kjøpe eller selge en spesifisert eierandel, og at opsjoner kan benyttes for ulike typer finansielle aktiva.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>3.5.2. Forskjellige opsjonstyper, warrants og terminkontrakter</p>	<p>Fakta</p>

Kandidaten skal ha kjennskap til de to viktigste opsjonstypene (kjøps-, og salgsoptions) og forskjellen mellom dem. Kandidaten skal videre kjenne til hva warrant og terminkontrakt er.

Fagemne 3.6 Prinsipper for skatt på finansielle plasseringer

Beskrivelse:

Når kundene vurderer avkastning på ulike produkter, vil det ofte være fokus på avkastning etter skatt. Det vil derfor være viktig for rådgiverne å ha kunnskap om de til enhver tid gjeldende skattereglene, og kunne gjøre beregninger av avkastningen på de ulike produktene etter skatt. Beregningsgrunnlaget for formueskatt må også være kjent.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.6.1. Skatt på aksjer Kandidaten skal kunne gjengi regler for kapitalbeskatning og beregningsgrunnlag for formueskatt for aksjer, herunder hva skjermingsfradraget er etter aksjonærmodellen og regler for skatt på gevinst ved salg av aksjeprodukter. Videre skal kandidaten kunne beregne skatt basert på anskaffelsesverdi, skjermingsrente og utbetalt utbytte.	Fakta Forståelse Anvendelse
3.6.2. Skatt på obligasjoner Kandidaten skal kunne gjengi regler for kapitalbeskatning og beregningsgrunnlag for formueskatt for renteprodukter.	Fakta

EMNEOMRÅDE 4: PRODUKTGRUPPER

Oversikt og bakgrunn

Finansmarkeder fokuserer primært på muligheter (meravkastning) og trusler (risiko) i aksje- og rentemarkedet, samt hvordan en kan komme frem til optimale løsninger tilpasset kundens risikoprofil. Produktgrupper har i stor grad samme tilnærming som finansmarkeder, men fokuserer på de ulike produktene som normalt brukes når en har kommet frem til riktig aktivaallokering for den enkelte kunde og skal velge konkrete produktløsninger.

De enkelte produktene varierer fra leverandør til leverandør, men det er også noen felles egenskaper, risikoprofil og skatteregler knyttet til produktgruppene. Kunnskapsprøven skal teste kompetansen innenfor de ulike produktgruppene. I tillegg understrekes at hver enkelt finansbedrift har ansvar for at alle rådgivere har meget god kompetanse om de produktene de faktisk har i sin portefølje.

Produktene kan grovt deles i produkter som er underlagt et klart regelverk (banksparing, verdipapirfond og forsikringsspareprodukter) og produkter som ikke er underlagt samme regler (spesialfond som hedgefond, Private Equity og eiendomsprodukter).

For banksparing, verdipapirfond og forsikringsspareprodukter, som er underlagt et klart regelverk, skal rådgiveren ha meget god kompetanse om de enkelte produktgruppers egenskaper, fordeler og ulemper, samt risiko og skatteregler for produkter som naturlig selges av finansielle rådgivere. Rådgiveren skal være i stand til å forstå produktenes plass i totalbildet når det gjelder kundens behov for finansielle plasseringer, samt legge frem både fordeler og ulemper som knytter seg til produktet slik at det kan danne grunnlag for kunden beslutning.

For produkter som ikke er underlagt samme regler finnes det ikke noe innarbeidet samlebegrep, og vi velger derfor å omtale dem som "alternative investeringer" i resten av dette dokumentet. Disse produktene vil kunne variere mye i innhold og struktur fra produkt til produkt og fra leverandør til leverandør. Av denne grunn er det primært *forskjellen* mellom denne type produkter og verdipapirfond, som er fokus i Emneområde 4. "Alternative plasseringer" selges som regel av personer med spesialkompetanse, og ikke av bredderådgivere. For "alternative plasseringer" skal rådgiverne primært kjenne til overordnede forhold, som struktur og oppbygging.

Produktgrupper består av 5 fagemner:

- 4.1. Banksparing
- 4.2. Verdipapirfond
- 4.3. Forsikringssparing
- 4.4. Strukturerte (sammensatte) produkter
- 4.5. Alternative plasseringer

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 20

Emneområdet gjelder for: AFR

Fagemne 4.1 Banksparing

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler egenskaper, risiko og skatteregler knyttet til banksparing og ulike typer bankspareprodukter, samt kundebehov som normalt relateres til ulike bankspareprodukter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
4.1.1. Motiv for ulike typer bankspareprodukter Kandidaten skal forstå ulike behov og motiv for sparing relatert til ulike bankspareprodukter; transaksjonsmotivert (lønnskonto), sikkerhetsmotivert (bufferbygging til uforutsette utgifter) og investeringsmotivert (banksparing for større investeringer).	Fakta Forståelse
4.1.2. Fast og flytende rente - ulike innskuddsformer Kandidaten skal forstå forskjellene mellom innskudd med fast og flytende rente, samt fordeler og ulemper, inklusive forstå konsekvenser hvis kunden bryter fastrenteavtalen (over- eller underkurs). Videre skal kandidaten kunne gjengi hva NIBOR-styrt rente er, og forhold som påvirker betingelsene på ulike innskuddskonti.	Fakta Forståelse
4.1.3. Innskuddsgarantiordningen og varslingsplikt Kandidaten skal kunne gjengi sentrale sider ved den norske innskuddsgarantiordningen. Videre skal kandidaten vite om finansavtalelovens bestemmelser om varslingsplikt dersom renten på konto skal settes ned.	Fakta
4.1.4. Skatteregler og BSU Kandidaten skal kunne gjengi hva skatten er på renteinntekter, gjengi regler for formuesbeskatning, samt skattefordeler og krav til BSU. For BSU skal kandidaten kunne beregne årlig avkastning basert på investert beløp, effektiv årsrente og skattesats på renteinntekter.	Fakta Forståelse Anvendelse

Fagemne 4.2 Verdipapirfond

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler fondssparing, primært i aksje- og rentemarkedet. Dette gjelder både overordnede regler for verdipapirfond, men også regler for klassifisering av fond, forvaltningsstil og begrepsbruk innen de ulike fondsgrupperingene. Videre inneholder fagemnet sammenligninger av fond og de typiske risikoelementene i hver fondsgruppe, samt skatteregler for verdipapirfond.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
A. Rammer for verdipapirfond	
<p>4.2.1. Overordnede krav til verdipapirfond</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hvilke krav som må tilfredstilles for å være et verdipapirfond, og vite hva et UCITS-fond er.</p>	Fakta
<p>4.2.2. Regler for verdipapirfond</p> <p>Kandidaten skal vite hvilke føringer verdipapirfondloven gir for kostnader, investeringer og likviditet. Kandidaten skal kunne gjengi hvilke kostnadsarter som kan belastes et verdipapirfond, og forstå hvordan forvaltningshonorar belastes. Kandidaten skal videre kunne gjengi hva suksesshonorar er og hvordan de fungerer. Kandidaten skal vite hva det innebærer at et fond har en referanseindeks, og kunne gjengi forskjellen mellom absolutt og relativ avkastning. Kandidaten skal vite hva det innebærer å kjøpe til ukjent kurs og konsekvensen av å kjøpe til kjent kurs.</p>	Fakta
B. Ulike typer verdipapirfond	
<p>4.2.3. Rentefond</p> <p>Kandidaten skal vite hva et rentefond er, og kunne redegjøre for forskjellen mellom pengemarkedsfond og obligasjonsfond. Kandidaten skal kunne redegjøre for forskjellen på risiko i ulike typer obligasjonsfond, og spesielt være oppmerksom på den høye risikoen i såkalte high-yield fond.</p> <p>Videre skal kandidaten kjenne til de viktigste begrepene for rentefond, herunder inndeling og referanseindekser. Kandidaten skal kunne gjengi hvilke typer risiko som finnes i rentefond, og kunne beregne og anvende kurs på et obligasjonsfond basert på renteendringer og sentrale opplysninger om fondet. Kandidaten skal også forstå hva som skiller banksparing fra plassering i rentefond.</p>	Fakta Forståelse Anvendelse
<p>4.2.4. Aksjefond og kombinasjonsfond</p> <p>Kandidaten skal vite hva et aksjefond er, og kunne gjengi og ha oversikt over hvilke avkastningselementer som finnes i aksjefond. Kandidaten skal kunne gjengi forskjellen mellom passivt forvaltede fond (indeksfond) og aktivt forvaltede fond. Kandidaten skal kunne gjengi hvilke typer risiko man reduserer ved å spare i aksjefond i forhold til enkeltaksjer(selskapsrisiko) og hvilke typer risiko man ikke reduserer ved å spare i aksjefond (markedsrisiko).</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hva et kombinasjonsfond er og hvilke verdipapirer/produkter fondene investerer i. Videre skal kandidaten kjenne til egenskapene til et livssyklusfond. Kandidaten skal også ha kunnskap om at noen kombinasjonsfond søker å ha en fast fordeling mellom renter og aksjer, mens andre</p>	Fakta Forståelse

<p>endrer fordelingen etter markedet. Kandidaten skal kjenne til at rentedelen av et kombinasjonsfond kan settes sammen av ulike rentepapirer med ulik risiko, ref. punkt 4.2.3 over. Kandidaten skal forstå hva en slik sammensetning av rentedelen av porteføljen gjør med risikoen i kombinasjonsfondet.</p>	
<p>4.2.5. ETF (exchange traded funds)/ETN (exchange traded note)</p> <p>Kandidaten skal vite hva en ETF og en ETN er og hva som kjennetegner disse produktene. Kandidaten skal kjenne til forskjeller mellom et ordinært verdipapirfond og en ETF/ETN.</p> <p>Kandidaten skal forstå hvordan en gitt ETF/ETN er forventet å utvikle seg hvis underliggende marked stiger, faller eller er uendret. Kandidaten skal vite hvordan skatteregelen gjelder for disse produktene.</p>	<p>Fakta</p> <p>Forståelse</p>
<p>4.2.6. Rangering av verdipapirfond</p> <p>Kandidaten skal kjenne til de vanligste rangeringene for verdipapirfond (Sharpe Ratio, Information Ratio, Morningstar og Avkastnings- og risikoindikator), kjenne til de viktigste elementene som inngår i disse rangeringene og forstå hva de innebærer.</p>	<p>Fakta</p> <p>Forståelse</p>
<p>C. Skatt på verdipapirfond og aksjesparekonto</p>	
<p>4.2.7. Skatt på verdipapirfond</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi regler for kapitalbeskatning og beregningsgrunnlag for formueskatt for aksjefond, kombinasjonsfond og rentefond. Kandidaten skal også kunne gjengi hvilke verdipapirfondstyper skjermingsfradrag er aktuelt for. Videre skal kandidaten kunne beregne skatt på verdipapirfond basert på anskaffelsesverdi og skjermingsrente, og forstå effekten av utsatt skatt.</p>	<p>Fakta</p> <p>Forståelse</p> <p>Anvendelse</p>
<p>4.2.8. Aksjesparekonto</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi reglene for aksjesparekonto, forstå hvordan beskatningen foregår, samt kunne foreta skatteberegninger etter denne ordningen.</p>	<p>Fakta</p> <p>Forståelse</p> <p>Anvendelse</p>

Fagemne 4.3 Forsikringsparing

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler de ulike forsikringspareordninger; kapitalforsikring, livrenteforsikring og pensjonsforsikring. For kunder er det aktuelt med forsikringsparing for å spare til pensjon eller annet, for å oppnå skattefordeler eller andre produktegenskaper som for eksempel deling av arv. Produktene skiller seg fra andre finansielle produkter da de blant annet har garantert avkastning og tilleggsavsetninger. Fagemnet tar for seg de ulike forsikringspareordningers egenskaper og skattereglene, blant annet

tilbakebetalingsretten for livrenter (TBT). Kandidaten skal videre kjenne til kapitalforsikringsproduktet Investeringskonto.

Pensjonsforsikringsproduktet IPA selges ikke lenger og er i "run-off". Det eksisterer dog et aktivt flyttemarked for disse produktene og for mange av kundene er dette et viktig tilskudd til f. eks pensjon. Det er stort volum i dette markedet og derfor er det viktig at rådgiver kjenner godt til også dette produktet.

Fagemnet tar videre for seg tilleggsdekninger (uføredekninger, etterlattedekninger med mer). Fagemnet tar også opp retten til ytelser, begunstigelser, samt hvordan forsikringsavtaleloven (FAL) virker i forhold til arveloven. Fagemnet tar dessuten for seg risiko og sikkerhet for produkter innen forsikrings sparing.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>4.3.1 Ulike forsikringspareordninger</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hva IPA, Livrente, Kapitalforsikringer og IPS er. Kandidaten skal vite at overgangsordningen for IPA har opphørt, og hvilke konsekvenser dette har.</p> <p>Kandidaten skal forstå forskjellen mellom forsikringspareprodukter med avkastningsgaranti og produkter med investeringsvalg (Unit Link). Kandidaten skal vite om skattebelastning ved bytte av fond i Link kontra flytte penger ut av Unit Link og inn i annet spareprodukt.</p> <p>Kandidaten skal forstå forskjellen på fripolise med rentegaranti og fritt investeringsvalg.</p>	Fakta Forståelse
<p>4.3.2 Egenskaper</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi egenskapene og skattereglene for Kapitalforsikringer, Livrente og IPS. Kandidaten skal kunne gjengi reglene for TBT (livrente med tilbakebetalingsrett ved forsikredes død) og kunne anvende/beregne TBT. Kandidaten skal kunne kjenne fradragsreglene for sparing IPS, vite hvordan bindingstiden fungerer, og hva som skjer dersom innbetalingene til en IPS opphører. Kandidaten må også ha oversikt over hvilke krav IPS Loven stiller til utbetalingstid.</p> <p>Kandidaten skal vite hva kapitalforsikringsproduktet investeringskonto er og vite forskjellen sammenliknet med sparing i frie verdipapirfond og aksjer. Videre skal kandidaten kjenne til kostnadselementene ved en investeringskonto, hvordan disse påvirker avkastningen og hvilke skatteregler som gjelder.</p> <p>Kandidaten skal forstå konsekvensen av ulike valg på grunnlag av hvor stor andel en fripolise utgjør av kundens totalpensjon. Videre skal kandidaten kjenne til de viktigste krav til rådgivning, informasjonsplikt og dokumentasjon ved overgang til fripolise med investeringsvalg.</p>	Fakta Forståelse Anvendelse
<p>4.3.3 Tilleggsdekninger og retten til ytelser</p>	Fakta Forståelse Anvendelse

Kandidaten skal kunne gjengi sentrale tilleggsdekninger i produktene. Kandidaten skal kunne beregne hvor mye som beskattes på utbetalingen av en uførepensjon på kapitalforsikringen og utbetaling av uførekapital. Kandidaten må forstå hvordan en begunstigelse fungerer når eier av en livrente eller kapitalforsikring dør. Kandidaten må også vite forskjellen på vanlig og endelig begunstigelse. Videre skal kandidaten forstå hvordan FAL og arveloven virker for kapitalforsikring og livrente.	
4.3.4 Risiko	
Kandidaten skal kunne gjengi risikoprofil ved forsikringssparing, adgangen for kreditorene til å beslaglegge midlene, og hvilken sikkerhet man har for plasserte penger i livsforsikringselskap i forhold til annen type sparing.	Fakta

Fagemne 4.4 Strukturerte (sammensatte) produkter

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler strukturerte (sammensatte) produkter, og hvordan slike produkter bygges opp for å kunne ivareta sikkerheten (garantert minsteavkastning) og samtidig kunne gi mulighet for meravkastning sammenlignet med risikofri rente.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
4.4.1. Oppbygging av strukturerte (sammensatte) produkter	
Kandidaten skal kunne gjengi de forskjellige elementene i et strukturert (sammensatt) produkt.	Fakta
4.4.2. Avkastning, risiko og verdivurdering	
Kandidaten skal kjenne til hvilke elementer som påvirker verdien av et strukturert (sammensatt) produkt.	Fakta
4.4.3. Skatt	
Kandidaten skal kjenne til skattereglene for produktene for privatpersoner.	Fakta

Fagemne 4.5. Alternative plasseringer

Beskrivelse:

Emneområdet omhandler en del plasseringsprodukter som ikke er underlagt et klart regelverk (eksempelvis hedgefond, Private Equity og eiendomsprodukter), og vi har kalt disse produktene for «alternative plasseringer» som samlebegrep. Da produktene ikke er strengt regulert, kan innhold og selskapsstruktur variere. Produktene er relativt kompliserte, og de selges av den grunn som regel av rådgivere med spesialkompetanse.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>4.5.1. Hedgefond, Private Equity og eiendomsprodukter. Selskapsstrukturer i "alternative plasseringer"</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hva de mest kjente «alternative plasseringsprodukter» (hedgefond, Private Equity og eiendomsprodukter) inneholder. Kandidaten skal forstå hvordan likviditet og kostnader i denne type strukturer skiller seg fra produkter som er underlagt strenge reguleringer (banksparing, verdipapirfond og forsikringssparing).</p>	<p>Fakta Forståelse</p>

5. EMNEOMRÅDE: REGELVERK FOR FINANSIELL RÅDGIVNING

Oversikt og bakgrunn

Rådgiving om plassering av penger er i dag underlagt et omfattende regelverk. Kjennskap til reglernes krav til rådgiver og rådgivningen er en sentral forutsetning for å kunne gi råd om plassering av penger.

De såkalte MiFID-reglene utgjør en sentral del av regelverket for finansiell rådgiving og er nedfelt i verdipapirhandelloven og verdipapirforskriften, se særlig lovens og forskriftens kap. 10. MiFID-reglene gjelder blant annet for såkalt investeringsrådgiving, det vil si personlige råd knyttet til plassering i finansielle instrumenter. Formålet med reglene er investorbeskyttelse, det vil si å beskytte kundenes interesser ved å sikre at rådgivningen skjer på en forsvarlig måte. Reglene krever bl.a. at rådgiver utviser god forretningsskikk, at kundene klassifiseres, og at det gjennomføres en egnethetstest. Klassifiseringen og egnethetstesten skal sikre at rådgivningen og rådet er tilpasset kundens behov. I tillegg gir reglene omfattende plikt til informasjon som skal sikre at kunden får et forsvarlig grunnlag for å fatte en investeringsbeslutning.

En del finansiell rådgiving om pengeplasseringer gjelder plassering i annet enn finansielle instrumenter. Råd om plassering i livsforsikringer er eksempel på dette. Slik rådgiving omfattes ikke direkte av de såkalte MiFID-reglene, men rådgiver må også ha tilstrekkelig kunnskap om reglene for slik rådgiving.

I tillegg må rådgiver ha tilstrekkelig kjennskap til de grunnleggende elementer i annet regelverk som regulerer andre sider av den finansielle rådgivningen, f.eks. finansavtaleloven.

Regelverk for finansielle rådgivere består av to fagemner:

- 5.1. Rettslig ramme for finansiell rådgiving
- 5.2. Relevante og sentrale bestemmelser i lovverk

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 10

Emneområdet gjelder for: AFR

Fagemne 5.1. Rettslig ramme for finansiell rådgiving

Beskrivelse:

Dette fagemnet omfatter både regler om de konkrete pliktene som gjelder ved selve rådgivningen og regler om finansielle rådgiveres virksomhet.

Delemner og kunnskapskrav

Kunnskapsnivå

<p>5.1.1. Sentrale lover og alminnelige prinsipper</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi innholdet i sentrale lover, og alminnelige prinsipper om God skikk ved rådgivning og annen kundebehandling.</p>	Fakta
<p>5.1.2. Hovedregler/normer</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hovedregler/normer som retter seg mot rådgiver/selger.</p>	Fakta

Fagemne 5.2. Relevante og sentrale bestemmelser i lovverk

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om relevante og sentrale bestemmelser i de lover og forskrifter som gjelder for utøvelse for finansiell rådgivning. De delene av lovverket som er aktuelle er utgitt i eget hefte på hjemmesiden til Autorisasjonsordningen.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>5.2.1. Lov om verdipapirhandel</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi anvendelsesområdet for lov om verdipapirhandel og hva sentrale begreper er. Videre skal kandidaten forstå det sentrale innholdet og betydningen i reglene om god forretningsskikk, herunder av egnethets – og hensiktsmessighetstesting. Kandidaten skal kjenne til reglene om interessekonflikter. Kandidaten skal kunne gjengi ulike kunde- klasser og betydningen av dette, samt vilkårene for omklassifisering, og videre kunne gjengi informasjons- og dokumentasjonskrav.</p> <p>Kandidaten skal også kunne anvende kunnskapen på relevante problemstillinger på området, særlig knyttet til investerings- rådgivning. Kandidaten skal forstå innholdet i retningslinjene publisert av ESMA, herunder kjenne til reglene knyttet til innsidehandel og markedsmissbruk.</p>	Fakta Forståelse Anvendelse
<p>5.2.2. Lov om verdipapirfond, herunder spesialfond</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hva et verdipapirfond er og vite at man har informasjonsplikt om fond som selges. Kandidaten skal vite at forvaltningsselskapet har plikt til å utarbeide nøkkelinformasjon for hvert fond det forvalter. Kandidaten skal kjenne til kravene til innhold i denne informasjonen.</p> <p>Kandidaten skal også vite at en finansiell rådgiver må sørge for at denne nøkkelinformasjonen blir gitt til vedkommende kunde før tegning av andeler. Kandidaten skal også vite at det kun er profesjonelle kunder som kan kjøpe andeler i spesialfond.</p>	Fakta Forståelse Anvendelse

<p>5.2.3. Lov om forvaltning av alternative investeringsfond</p> <p>Rådgiverne skal kjenne til begrepet alternative investeringsfond (AIF) og at dette er en regulering av forvalterne av denne type investeringsstrukturer i Norge som er gitt med tanke på beskyttelse av investorene.</p>	<p>Fakta</p>
<p>5.2.4. Finansavtaleloven</p> <p>Kandidaten skal forstå de viktigste elementene i finansavtaleloven, herunder forstå at informasjonsplikten ved åpning av konto er viktig, og at man har en plikt til å informere om ulike kontotyper.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>5.2.5. Forsikringsavtalelovens del B om informasjonsplikt og Lov om forsikringsformidling</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi de viktigste elementene i Forsikringsavtalelovens del B og forsikringsformidlingslovens krav til informasjon.</p>	<p>Fakta</p>

Finansnæringens Autorisasjonsordninger

Post PB 2572 Solli, 0202 Oslo **Besøk** Hansteens gt. 2, Oslo

Telefon +47 23 28 42 00 **Web** www.finaut.no **E-post** post@finaut.no